

KRLEŽINE BALADE: NEGDA, ONDA I VEZDA

1. NEGDA

Negda je pravo vreme balad. Negda znači – feudalizem. Negda znači – 16. jezeroletje. Negda znači kmetsko buno 1573. I se i si kaj se okrej nje spominjo na stranicaj povesni knjig, kronik, dokumentov, kakti i si oni kmeti brez imena za katere so zmišlene štibre i šibe, kakti i sakojačke naprave za kotrige "ravnati" i trgati, žmikati i tiskati, kakti za najgorše neprijatele: za Turce i druge nekršćenike. To je vreme Tahija, ali i više mali Tahijev, kateri so bili gospodari životov i smrti svoji kmetov, kateri kmeta neso vidli kakti človeka, nego kakti živino, jerbo, setimo se:

*"Lesice i tice imaju svoj stan,
a sin človeči, gde bi položil glavu, nema."*

Ampak, kakti je vu sinu človečjem skrit i sin Božji, Jezuš, po kojemu smo si brača i deca Božja, jasno je kak so Tahiji i nim slični, vraguslužeci licemeri, kateri se Bogu samo lažno klanjajo. Kajti znači: ili niti ne veruju v Boga i ne je briga za ono kaj bo potlam smrti, jerbo so gospodareči dosegli Boga: o onomu kaj je on stvoril, oni odlučuju i onak bo na Zemle, kak oni očo ili je pak tak da je nijovo i kralevstvo nebesko, jerbo se se more kupiti na ovom svetu, pak i ulaznica za Raj. Kaj ne Imbro Skunkač dospel na Keglevičevo gozbo v Raju - na koje je se ništ ne razlikuje negd prije – siti so siti i napiti, gladni so gladni bili i bodo.

*"Pred Grofom su maršerala tri ajngela generala,
za Njimi pak vu tamjanskoj pari
tri ajngela kak barjaktari (...)
tu tri su regimente ajngelov trompetale tratarata,
tratarata, erdegata,
nebe je za Grofa, a je ne za tata."*

Iliti v eseju "O Erazmu Roterdamskom", 1953.: "Erazmu je jasno da je aristokracija oduvijek sklona praktičnom ateizmu, i da plemstvo kao takvo više-manje klasnosvijesno propovijeda kako je "Religija" samo sredstvo u barunskim rukama da bi baruni u ime Svevišnjeg vladali kao Najviši Autoritet do dana sudnjega." Takov je te svet o kateromu Krleža govori bil negda.

2. ONDA

Onda je 1936. Onda je onda gda je Fric zmisлил i napisal balade. Onda je vreme koje je za to pisanje dalo idejo, okvira, sraba na jeziku i na duše.

Jerbo, znamo da povesni romani skoro navek govore i o vremenu vu kojemu so pisani, pak tak i ove povestice (!!) sigurno govore o vremenu vu katerem so znikle.

Znamo da je to stara Jugoslavija – kraljestvo. A krajli so, uglavnom, z feudalni vremen. I makar kmeti neso više kmeti, malo je toga drugač. Ak se i zovo selaki, a ne kmeti, jeden je zakon za nje: gneti, samo gneti. Jeden zaostali orsag z 90 odstotkov seljakov. Zgledi kakti skoro bilo koje feudalno vreme pri nam.

Kaj se Krleže dotikavle, kakti socijalno svesnoga spisatela i angažiranoga intelektualca, sasma je razvidno da mu je se bistro već puno prije, naprimer v "Pismu z Koprivnice" z 1925., kotero je del Predgovora 'Podravskem motivom' Krste Hegedušića.

"Brabant u vrijeme cvata antwerpenske republike pokazuje niz dodirnih točaka s našima (koprivničkim) krajem. Uvijek kada zimi putujem preko ove provincije, meni se čini kao da se željeznica svrdla u kakav veliki okvir Brueghelove snježne kompozicije. Slamnati krovovi seljačkih koliba ispod kojih kulja dim, život što po svojim primitivnim složenostima tek što se je ukopao u zemlju i počeo da razvija (...) Uvijek netko mokri, netko bljuje, a netko se njiše na vješalima. (...) golim nožem požurkuju svezane ljude da se što prije popnu u vagon da krenemo.

Evo Brabanta početkom šesnaestog stoljeća, kada španjolski plaćenici toledskoga centralizma tiraniziraju nevine Brueghelove seljake..."

(Jel treba opče akcenterati kak Krleža v dvadesatomu vidi 16. jezeroletje, kak se ništ zmenilo neje?!)

Ako k socijalnomu dodamo i političko, antivelikosrpsko, antiunitarističko figo v žepu, koja se po Stjepanu Ivšiću more zvati 'Jezik Horvatov kajkavcev', kajti pisati kajkavski znači i pisati horvatski, onda smo otprilike zaokružili kruga značenj baladi onda.

3. VEZDA

Vezda se ovo o negda i onda dobro znamo. I tu bi mogel biti kraj. Al neje. Na estetske i jezične razinaj, kakti i na razine erazmovske misli protiv zloče, sile i silnikov, moremo se diviti baladaj i reči da so najbolše Fricovo delo. Najbolše kaj je napisal, makar ga, zaprav, puno nji ne razme i prije bodo razmeli agramersko preteravanje Glembajevi, nijove kočije i konjake, nego kmetsko krv i buno, i misel protiv toga sega.

Ampak mislim da ni to ne dost. Balade i denes imajo ili bi trebale imati svojo aktivno ulogo: makar više neso 90 odstotkov kmeti ili seljaki, skoro isto tuliko smo gladni, napol siti ili pak tuliko nesigurni f to kaj bo i kak bo z nami zutra. Gospodari nam pak gospodare tahijevski; nim sč, za se dohodeče generacije, nam nesigurnost: posla, plači, zdravlja. Razlike so se nazaj povekšale do neveruvani razmerov: sin človečji, koteri oče čoveku biti brat, a ne vuk, kurjak, nazaj je v betlemske štalice, v rimske katakombaj, v zagorskomu ili podravskomu selu, vu zagrebečkom predgrađu; dela se više, ima se menje, a kurjaki so jamili i kurjački se smejo za svojem vučjem stolom: na meniju so ovce i janjci, a bormeš i Fric i takvi kaj o njem misle i čitajo ga: što/gdo više slavi kmetsko buno: em se mesto toga gospode feudalcem vrča ono čega so se domogli čez štibre i desetine (denes: štibre i dvajstdvojine). A i što im vrača: em ne oni kateri so vživali – vrača puk, vrača narod: znado kurjaki da će sve to narod pozlatiti.

*"Porkolabi i drabanti,
kastelani i vahtari,
kaputaši i mežnari,
dacari i kapetani,
porez, dače i procente*

*kmet je dužen još od lani.
Prebendari, kancelisti,
kaprali Kompanije Christi,
kancelari, generali,
veliki i mali krali,
Sardnapali i fiškali,
klanja Jim se mužek mali.
Kušuje im vočje stope,
kervave kaple ze njega škrope.*

*Ljubim Jim rukice najponiznejše, Presvetli,
Štibra nas jaše kak Hudi na metli."*

Moremo zaključiti da so Balade i te kak aktualne, da so vremena stalno feudalna i da nas od sega toga čir žekče v želocu, a da "zlahkotenja ni, niti ga očivestno nebu."

